I. Heliade Rădulescu – *Biblia sacra*. Abordare stilistică

Valerica SPORIŞ

*Our paper focuses on I. Heliade Rădulescu in his quality of undertaking the translation of the **Bible**. The fundamental book of the Christian People, the **Bible** represents a necessary religious instrument and a genuine language monument. Heliade`s enterprise of translating the **Bible** [**Biblia Sacra…**] aroused critical remarks (Andrei Şaguna criticized Heliade`s lack of theological preparation as well as the fact that Heliade used an inaccessible language). Heliade believed that a writer needs to have style. As a result, he tried to be original, yet the use of an Italian like spelling aroused controversial attitudes (M. Eminescu). In our article we selected a series of linguistic (phonetical, lexical, semantic, morphological, syntactical) and stylistic particularities of Heliade`s **Bible**, the writer explaining some of his linguistic options in the work **Biblicele sau notitii historice philosophice, religiose si politice assupra Bibliei**.*

Keywords: *The Bible, translation, linguistic and stylistic particularities.*

0. Introducere. *Biblia* – cea mai tradusă carte

Studiul de faţă stă sub semnul cunoscutei expresii *Traduttore, traditore*, avîndu-l în centrul atenţiei pe Ion Heliade Rădulescu, alias Eliad(e), în calitate de traducător al *Bibliei* pe cale particulară.

Se ştie că *Biblia*, numită şi „Sfînta Scriptură", „Cartea Sfîntă" sau „Cartea Cărţilor", este cea mai tradusă carte. S-a scris mult pe această temă, din unghiuri de analiză diferite: teologic, istoric, social, cultural, lingvistic. Însă, oricît de mult s-a insistat asupra tălmăcirii acestei cărţi sfinte, subiectul nu este epuizat, avîndu-se în vedere valoarea sa de neegalat. Carte de căpătîi a poporului creştin, *Biblia* este un indispensabil *instrument religios*, dar şi un veritabil *monument lingvistic*. Traducerile acesteia au fost influenţate de diverşi factori:

- *obiectivi* (contextul naţional, social, istoric şi ideologic) ***vs.*** *subiectivi* (personalitatea traducătorului, convingerile religioase ale acestuia ş.a.);

- *lingvistici* (preferinţa pentru un anumit sistem ortografic, gradul de cunoaştere a limbilor clasice, percepţia de ordin semantic, sursa de inspiraţie (*Septuaginta* sau *Vulgata*), relaţia cu traducerile anterioare, dar şi cu versiunile contemporane traducătorului ş.a.) ***vs.*** *extralingvistici* (contextul obiectiv şi subiectiv).

Nu ne-am propus nicidecum a enumera şi a analiza ediţiile numeroase ale traducerii *Bibliei*. Ne rezumăm la a menţiona două dintre acestea, apărute în 1858, sub semnătura lui Andrei Şaguna (Mitropolit al Ardealului) şi a lui Ion Heliade Rădulescu

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

(deschizător de drumuri în mai multe direcţii, spirit enciclopedic: scriitor, filolog, publicist, profesor, membru fondator şi preşedinte al Academiei Române, om politic, dar şi traducător). Este deosebit de important să reţinem anul **1858**, întrucît aparţine unei perioade de mari frămîntări politice, sociale, culturale, dar şi lingvistice, încadrîndu-se unui moment-cheie în evoluţia limbii române: înlocuirea alfabetului chirilic cu alfabetul latin. Grafia latină a fost legiferată în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza: 1859, în Muntenia şi 1862, în Moldova[1], urmînd o perioadă în care s-a folosit, după cum era firesc, un alfabet de tranziţie. Decizia de a înlocui şi în cărţile bisericeşti alfabetul chirilic cu alfabetul latin a fost luată de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române mai tîrziu (1880-1881)[2].

1. *Biblia* lui I. Heliade Rădulescu – prezentare generală

Titlul complet al variantei biblice a lui I. Heliade Rădulescu este *Biblia Sacra que coprinde Vechiul si Nuoul Testament tradusa din hellenesce dupŏ a quellor septedeci* (de I. Heliade R., Paris, in Typographia lui Preve si Comp., via J.J.-Rousseau, 15, 1858). După cum precizează însuşi autorul, este vorba despre o traducere după *Septuaginta*, varianta celor 72 de învăţaţi evrei care au tradus *Vechiul Testament*.

În *Prolegomene* la *Biblicele sau notitii historice philosophice, religiose si politice assupra Bibliei* (de I. Heliade R., Paris, in Typographia lui Preve si Comp., via J.J.-Rousseau, 15, 1858), cărturarul elogiază *Biblia*, explicînd, într-o notă de subsol[3], etimonul (<gr. *βιβλίον*, însemnînd *carte*). În timp, termenul s-a specializat, fiind utilizat cu sensul de *Cartea Sfîntă*. Atît de mult s-a extins însă sfera semantică, încît, în prezent, utilizăm substantivul comun *biblie* cu referire fie la o carte fundamentală, reprezentativă pentru un anumit domeniu, moment temporal, concepţie etc., fie la o carte voluminoasă.

Demersul „tîlcuirii" lui Heliade – *Aventura „biblistă" a lui Ion Heliade Rădulescu*[4] – a născut polemici, dintre care una înverşunată venea din partea unui contemporan, Andrei Şaguna, el însuşi traducător al *Cărţii Sfinte*: *Biblia adică Dumnezeasca Scriptură a Legii cei Vechi şi a cei Noao, după originalul celor şaptezeci şi doi de tîlcuitori din Alexandria, „sub privegherea şi cu binecuvîntarea Excelenţiei sale, Preasfinţitul Domn Andrei Baron de Şaguna"*. Această variantă (cu *Prefaţa* intitulată *Cunoştinţe folositoare despre Sfînta Scriptură*) a fost tipărită la Sibiu, în perioada 1856-1858. În acea vreme, A. Şaguna aducea la cunoştinţa patriarhului (Iosif Raiacici) că „un oarecare revoluţionar «Heliade» scoate la Paris Biblia româneşte, cu litere

[1] A se vedea Maria Cvasnîi Cătănescu, *Limba română. Origini şi dezvoltare*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996, p. 106.

[2] Virgil Molin, *Înlocuirea alfabetului chirilic cu alfabetul latin în tipăriturile noastre bisericeşti*, în „Mitropolia Olteniei", XIV, 1962, nr. 10-12, p. 624-640; apud Gh. Chivu, *Scrisul religios, componentă definitorie a culturii vechi româneşti*, în „Dacoromania", serie nouă, XVII, nr. 1, Cluj-Napoca, 2012, p. 54-55 (http://www.dacoromania.inst-puscariu.ro/articole/2012_1_4.pdf, 27.04.2015).

[3] I. Heliade R., *Biblicele...*, p. I (în *Prolegomene*).

[4] Ovidiu Moceanu, *Teologie şi filologie. Andrei Şaguna vs. Ion Heliade Rădulescu*, [Piteşti], Editura Paralela 45, 2003, p. 74-84 (subcap. III.2).

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

latine, într-o limbă stricată”[5]. Acesta îi reproşa „expatriotului”[6] Heliade că îi lipseşte pregătirea teologică, indispensabilă scrierii unei opere bisericeşti atît de valoroase (fiind mirean), că a înţeles greşit *Sfînta Scriptură*, adevărurile dumnezeieşti şi că a folosit o limbă neîntîlnită pînă atunci în cărţile ecleziastice, o limbă inaccesibilă poporului. Şaguna pretindea ca *Biblia* să fie exactă din punct de vedere religios şi accesibilă lingvistic. Heliade a replicat, argumentîndu-şi demersul. Astfel, printre altele, a ţinut să precizeze că el nu face decît să traducă *Biblia* „credincios”[7], adică *ad litteram*, pe cît se poate. Acestea sînt reacţii, manifestări ale unui puternic conflict de natură ideologică şi lingvistică deopotrivă.

Din proiectul biblic îndrăzneţ al lui Heliade s-a tipărit însă doar o parte a *Vechiului Testament*:

- *Pentateuhul*: *GENESE*; *A DOA CARTE A LUI MOYSE* (*EXODU*); *A TREIA CARTE A LUI MOYSE* (*LEVITICU*); *A PATRA CARTE A LUI MOYSE* (*NUMERII*); *A CINCIA CARTE A LUI MOYSE* (*DEUTERONOMIU SAU A DOA LEGE*);

- cîteva dintre cărţile istorice: *IESUS FILIUL LUI NAVÈ*, *JUDICI*, *RUTH*, *A REGILOR I* (I, II: 1-20).

2. Stil şi limbaj în *Biblia Sacra*

Heliade era de părere că scriitorului trebuie să i se ceară stil (*Precuvîntare*, în *Vocabular de vorbe streine*[8]). Prin urmare, a căutat el însuşi să fie original, însă instituirea unei ortografii italieniza(n)te a constituit un prilej al manifestării atitudinilor polemice (polemici ale orgoliului sau poate nu), dintre care amintim două semnificative:

- una din partea lui Eminescu[9] (poetul susţinea că „decăderea intelectuală”, „ortografia imposibilă, nesistematică, un product bastard”, „ruina frumoasei limbi vechi” se datorează şi lui Heliade) – este punctul de vedere al **filologului**;

- alta, după cum am menţionat mai sus, din partea lui Şaguna, care a văzut în versiunea *Biblia Sacra* nu doar o ilustrare a vanităţii lui Heliade, ci, mai mult, „un fenomen periculos pe orizontul ortodoxiei noastre”[10], dezaprobînd încălcarea adevărului biblic, a legii creştineşti, implicit a principiului moral, pe de o parte, şi

[5] *Andrei Şaguna către Iosif Raiacici*, Sibiu, 22 mai 1858, în Andrei Şaguna, *Corespondenţa* I/2, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 145.

[6] Idem, Sibiu, 6 octombrie 1858, în *ibidem*, p. 146.

[7] I. Heliade R., *Biblicele...*, p. 76.

[8] Ion Heliade Rădulescu, *Scrieri lingvistice*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973, p. 266.

[9] Mihai Eminescu, *Monumente*, în „Curierul de Iaşi”, X, nr. 27, 11 martie 1877; apud Mihai Eminescu, *Între Scylla şi Charybda*, Litera, 2010 (carte electronică: https://books.google.ro/books?id=QFkpAgAAQBAJ&pg=PT71&lpg=PT71&dq="un+product+bastard"&source=bl&ots=pJbxRoij9_&sig=yrVngWFn4wEvzk7wzhFzQpOlQF4&hl=ro&sa=X&ei=HEo1Ve39FpKtaZzJgegH&ved=0CB8Q6AEwAA#v=onepage&q=%22un%20product%20bastard%22&f=false, 27.04.2015).

[10] *Andrei Şaguna către Iosif Raiacici*, Sibiu, 6 octombrie 1858, în *Corespondenţa* I/2, *ed. cit.*, p. 146.

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

încălcarea principiului filologic (al accesibilităţii), pe de altă parte – este prioritar punctul de vedere al **teologului**.

Biblia constituie, de altfel, un act teologic şi un document lingvistic (în special prin traducerea sa).

În ceea ce priveşte ortografia, Heliade a susţinut cînd principiul fonetic (mai ales în prima perioadă a activităţii sale, cînd a utilizat alfabetul chirilic, pe care l-a simplificat prin eliminarea unor semne grafice), dînd exemplul de urmat al limbii italiene: „adică a scri după cum 'vorbim' "[11]), cînd principiul etimologic (utilizarea grafemelor: *q, ç, ḑ, y*), odată cu întoarcerea spre latinitate. S-a scris mult despre latinismul exagerat al acestuia. Traducerea *Bibliei* aparţine perioadei „puriste". În ce a constat, de fapt, *purismul* în cazul Heliade? Pe scurt, acesta a eliminat numeroşi termeni din limbile greacă şi slavonă, înlocuindu-i cu latinisme şi neolatinisme (italienisme, franţuzisme), cauzînd, astfel, dificultatea înţelegerii conţinutului/mesajului biblic. Poate, pe bună dreptate, Şaguna condamna această schimbare, gîndindu-se la faptul că nu orice creştin avea capacitatea de a descifra un astfel de text. Cu toate acestea, credem însă că problema nu trebuie pusă atît de intransigent, întrucît puţini erau cei care aveau acces direct la cărţile bisericeşti sau ştiau să citească. În fapt, clerului îi revenea rolul de a desluşi şi de a transmite enoriaşilor mesajul *Bibliei*.

În publicaţiile „Curierul românesc" şi „Curierul de ambe sexe" (pe care le conducea), Heliade introduce treptat caracterele latine, acest tip de grafie constituind un punct forte în atestarea latinităţii limbii române. Întoarcerea spre latinitate se putea realiza prin utilizarea, pe de o parte, a latinei savante, iar pe de altă parte, a împrumuturilor de factură neolatină. Luptător pentru unitate naţională, Heliade a arătat şi necesitatea unificării lingvistice, formarea unei limbi literare unitare a poporului român, întrucît, în opinia sa, limba şi religia reprezintă componentele esenţiale ale unei naţiuni. Prin „traducţia" *Bibliei*, a încercat să le acorde atenţie deopotrivă.

Prin urmare, au fost aspru contestate la acea vreme **ortografia** şi **neologizarea** (italienizarea) limbajului. Heliade a fost preocupat nu numai de problema ortografiei, ci şi de îmbogăţirea vocabularului prin împrumuturi. El a fost acuzat frecvent de înlăturarea grecismelor şi a slavonismelor. Printre altele, i s-au reproşat utilizarea unei structuri pleonastice (*Biblia Sacra*) şi înlocuirea unor termeni: *sacru* (<lat. *sacer, -era*, it. *sacro*) în loc de *sfînt* (<sl. *sventŭ*); *geneză* [*genese*] (<fr. *genèse* <gr. *genesis*) în loc de *facere* (<lat. *facere*)[12]. Heliade explică însă opţiunile sale lingvistice în *Biblicele...*:

a. Tot ce este *sacru* nu este şi *sfînt*; de exemplu, preoţii, veşmintele, ofrandele etc. sînt sacre, dar nu sfinte („nemaculate", neatinse). Biserica Răsăriteană califică *Biblia* drept *sacră*, iar *Evangheliile, sfinte*, menţionează traducătorul[13].

Observăm că Heliade nu vede în structura *Biblia Sacra* un pleonasm, insistînd asupra diferenţierii acesteia de îmbinarea *Biblia Sfîntă*, pe care traducătorul nu o

[11] Ion Heliade Rădulescu, *Prefaţă*, în *Gramatică românească* (1828, p. XVI), Bucureşti, Editura Eminescu, 1980, p. 35.

[12] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012, p. 971, 1011, 433, 378.

[13] I. Heliade R., *Biblicele...*, p. 2.

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

acceptă, de vreme ce anumite evenimente narate în *Vechiul Testament* nu ţin de „santitate”. Prin însoţirea cu adjectivul *sacră*, Heliade a intenţionat să exprime respectul faţă de *Biblie*.

b. Termenul *geneză* este polisemantic, nu înseamnă doar *facere*, ci şi *creaţie*, adică *naştere, familie, generaţie, genealogie*, chiar şi *eveniment* sau *fire*; *facere* este un termen „fórte materiale”[14], după cum precizează Heliade. Mai mult, doar primele două capitole reprezintă cu adevărat *Facerea*, traducătorul numind *Genese* întreaga parte I.

Biblicele... scoate în evidenţă insistenţa autorului asupra explicării terminologiei. Să luăm exemplul comentariului primului verset al traducerii biblice a lui Heliade[15]: „In început creò Dumneḍeu cerul şi terr'a”. Sintetizăm:

a. (*în*) *început*, nu (*în*) *principiu*, nici (*în*) *autoritate*, de teama „gurellor relle”, după cum se exprimă autorul;

b. *a crea*, nu *a face*, Dumnezeu fiind „creatorul universal que creò dumneḍesce, iar nu făcù omenesce lumea”;

c. *terra*, nu *pământ* (*paviment*), cînd este vorba de globul/planeta care cuprinde uscatul şi apa.

Terra este factorul pasiv, feminin, „materia”. Cerul este factorul activ, masculin, „spiritul”.

În intenţia de a marca originalitatea stilului „biblistului” Heliade, reţinem şi alte caracteristici relevante ale *Bibliei Sacra*.

I. Particularităţi lingvistice:

I.1. Aspecte fonetice-fonologice şi ortografice:

- păstrarea unor foneme/litere sau grupuri de foneme/litere din etimonul latinesc (fie că este vorba de moştenire directă, fie de împrumuturi din alte limbi romanice, cum ar fi franceza):

- *j*: *projectare, sujetului*;

- *y: abysu(lui), cataclysmu, systemele* etc.;

- *sc*: (*dette de*) *scire, sciu, să cunosci, vei cresce, vorbesce, nisce* etc.;

- substituiri de foneme/litere:

- *ḍ* în loc de z: *astăḍi, auḍul, departeḍi, ḍille, ḍisse, Dumneḍeu, exauḍi, frunḍă, să nu te perḍi* etc.;

- *ç* în loc de *ţ* (pentru unele substantive de genul feminin): *façă, faç'a*;

- prezenţa lui *u* final (mut) – substantive şi adjective la forma de masculin, singular (inclusiv neutre): *către/din/la ceru, de/din/pe lemnu, un omu, un pactu, în eternu, în pactu eternu, un viţellu* etc.; pronumele personal *ellu*; verbe la persoana I, singular şi plural: *(să) moru, voiu punne, vommu mîncà* etc.;

- dublarea anumitor consoane: *addusse, alle, anni, apparù, assupra, attunci, căllile, corrupt, passeri, pellile, pusse, salle* etc.;

- utilizarea unor forme nediftongate încă: *mórte, nópté, nóstrà, séră, sudórea* etc.;

[14] *Ibidem*.

[15] *Ibidem*, p. 2-4.

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

- preferinţa pentru anumite fonetisme arhaice, populare, regionale: *a ardica, a îmbla, a împle, a (se) înturna, a rumpe, copillii, filiu, popol, suror, subt, şepte, turburat, tutulor* etc.;

- inconsecvenţa de ordin grafic (se poate imputa şi tipografilor): (*lun'a*) *adoa / a doa, din aintea / dinaintea, de la / dela, din preună / dinpreună, în aintea / înaintea, sculînduse* (*Moysè*) */ sculîndu-se* (*Israel*)*, sérpe / şérpe, travaliu / travalliu, vĕḍu / vĕḍù / veḍu* etc.

Din cauza numeroaselor inconsecvenţe grafice şi a „mobilităţii spirituale"[16], este dificil de definit un sistem ortografic heliadesc, deşi anumite particularităţi exemplificate ne sînt cunoscute din alte lucrări importante ale cărturarului.

I.2. Aspecte lexical-semantice:

- forme italieniza(n)te şi italienisme: *quel/quelle* ş.cl.; *amò, mĕ va amà, nu erà amată, nu sînt amată, amaţi* ş.cl.; *agnelle, angel,* (*m'am şi*) *augurat, bellă, carnagiul, gigante, inamicie, malatie, memoriale* (feminin, singular), *perizomata, ridenţi, sapiente, serpente* etc. Chiar dacă i s-a reproşat frecvent lui Heliade importul masiv de italienisme, nu se poate afirma despre *Biblia* sa că excelează în astfel de termeni. D. Popovici aprecia, pe bună dreptate, că Heliade este „italienist ca ortografie"[17];

- franţuzisme: *abominaţii, cupiditate, impiu, informă, iniquitate, just, prohibit, servantă, umilitate, travalliu, vei travaillà* etc.;

- latinisme: *a laborà, laborare, labori, laborator* (*de pămênt*) ş.cl.; *a nutri, nutrire, nutriment* ş.cl., nu *a hrăni, hrană* (limba slavă); *ancilla, arundine, atriu, auree, éccĕ, fame(te), fur, lucernele, muliere* etc.;

- sinonimia – *a crea*: „Şi *creó* Dumneḍeu pe omu; [...], mascule-si-femine îi *creó* pe dênşii" (p. 4):

~ *a face*: „după imaginea lui Dumneḍeu *făcù* pe dênsul" (p. 4);

~ *a forma*: „copillul ei *ne format*", „de và fi (copillul) *format*" (p. 81);

~ *a plăsmui*: „Si *plasmó* Dumneḍeu pe omu", „pe omul que *a fost plasmat* (p. 4);

~ *a edifica*: „Si *edificó* Domnul Dumneḍeu cóst'a" (p. 4);

- distincţia de ordin semantic:

- *terra* (=globul pămîntesc): „creó Domnul şi cerul şi *terr'a*" (p. 92) ≠ *pămêntul* (=uscatul): „Chiemó Dumneḍeu attunci uscatul, *pămênt*" (p. 3);

- *bellu* ≠ *frumos*: „*frumósă* la statură şi *bella* la faţă" (p. 34); „*bellu* la faţă şi *frumos* la vedere fórte" (p. 46).

În *Biblicele…*, autorul explică diferenţa semantică în cazul celor două calificative: *frumos* este utilizat cînd este vorba despre forma corpului, statura bine proporţionată[18] (<lat. *formosus* <*forma*).

Intuind faptul că descifrarea mesajului *Bibliei* sale nu va fi atît de facilă, Heliade trece anumite sinonime în paranteză: *arcar (săgetător), arcă (kivot), ariete (berbece),*

[16] D. Popovici, *Studii literare*, vol. III. *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977, p. 311.

[17] *Ibidem*, p. 293.

[18] I. Heliade R., *Biblicele...*, p. 37-38, 45.

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

dolu (viclenie), hydria (ulciorul), meretrice (prostituată), querr(et)ul (stejăretul), se campò (tăbărî), m'a sedus (amagit) etc.

- dubletul lingvistic*: serpente / sérpe*;

- frazeologismul: „Ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mînă pentru mînă, picior pentru picior" (p. 81);

- compuse nesudate încă: *alaltă ieri, a casă, à minte* (*'mi voiu adducce à minte, ia à minte*), *ast fel, opt-ḑeci, primă-vera, nici de cum/nici decumu, o dinióră, fiă-quare, ore/ori-quare, ori-quărui, ori que/ori-que, ori/ore-quine, tot d'aun'a* etc.;

- compuse cu prefixoide: *archicăpitanul, archicustodele, exdusse, dismurmuraţi* („a murmurà cu vorbe relle"[19]), *supraddusse* etc.

Heliade îşi motivează deseori alegerile în materie de lexic prin dorinţa de a respecta originalitatea stilului lui Moise şi a stilului celorlalţi scriitori din Israel[20], precum şi prin faptul că a rămas fidel variantei *Septuaginta*.

I.3. Aspecte morfologice:

- articularea:

- articolul la feminin, singular, este despărţit de radical, de regulă, prin apostrof: *cas'a, gur'a, inim'a, limb'a, lumin'a* etc.;

- G-D arhaic: *luminei, lunei, pellei, uşei, vieţei* etc.;

- pluralul arhaic: *lampele, limbele, pîinele, vacce(le)* etc.;

- clasa verbelor:

- inversiunea (forme compuse): *ascunde-me-voiu, datu-o-am, stinge-voiu* etc.;

- structuri arhaice:*'l a fost creat, s'a fost bucurat, s'a fost suit* etc.;

- verbul *a avea* (predicativ sau auxiliar) - forme distincte pentru persoana I: (singular: *am, am bătut, am făcut, am luat'o* etc.; plural: *ammu ajuns, ammu demis, ammu trecut, ammu venit* etc.);

- numeralul: (*diĕ*) *una*, nu *întîia* sau *prima*, cînd este vorba despre o enumerare, nu de „un început de unde începe timpul"[21].

I.4. Aspecte sintactice:

- anacolutul: „*Quel* que vérsă sînge de Omu**,** în locu de sînge sîngele lui se và versà" (p. 11), în care virgula ar putea marca şi elipsa: „Quel que vérsă sînge de Omu [*să ia à minte quŏ*]**,** în locu de sînge sîngele lui se và versà"[22];

- dezacordul gramatical: „adunării *întrege*", „casei *întrege*", „terrei *întrege*", „ţĕrrei lui *întrege*" etc.

I.5. Punctuaţie:

- apostroful:

- este utilizat în locul cratimei: *addu'mi, fost'au, înainte'ţi, să'i dăm, s'au născut, într'o, pipăindu'l* etc.;

- marchează eliziunea vocalică: *dintr'ênsul, într'ênsul*;

[19] *Ibidem*, p. 101.
[20] *Ibidem*, p. 5.
[21] *Ibidem*, p. 4.
[22] *Ibidem*, p. 17.

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

- înlocuieşte *î* protetic (pentru crearea eufoniei[23]):*'mi a dat, 'l a pus, 'i a creat* etc.;

- separă articolul la feminin, singular: *ap'a, arc'a, caus'a, columb'a, urm'a, terr'a* etc.;

- cratima sau „trăsura de unire"[24]:

- este utilizată în cadrul inversiunii verbale (cu sau fără forme pronominale): *ascunde-me-voiu, exterminà-se-va, salvatu-ne-ai, stabili-voiu* etc.;

- leagă de verb forme pronominale conjuncte: *adăpaţi-le, du-te, duceţi-le* etc.;

- apostrof şi cratimă: *mîniatu-m'am, sfărîmatu-s'au* etc.;

- paranteza rotundă:

- conţine completări, lămuriri, cuvinte scoase în relief: *feciori (din casă), Iacob (fiiliul seu), încetare (dela travalliu), moru (bietele) vite, născu (numai) albe, un arbure (pinu), và luà (numai) un 'gnellu* etc.;

- cuprinde sinonime: *assigurare (zălogu), însemnate (sau maculate), tăiate (sau sculpite)* etc.;

- punctul – după titlu: *Biblia Sacra.*; *A doa carte a lui Moyse.*; *A treia carte a lui Moyse.* etc.; după subtitlu: *Exodu.*; *Leviticu.* etc.

II. Particularităţi stilistice:

II.1. Figuri de stil:

- repetiţia: „prin *auguriu augură* un om" (p. 52) – efect de insistenţă; „cunoscênd vei cunosce" (p. 17); „şi *plînse plînse* fórte mult" (p. 55) – accentuarea ideii etc.;

- polisindetul: „3. *Si* ḍisse Dumneḍeu (…) / 4. *Si* vĕḍù Dumneḍeu (…) / 5. *Si* chiemó Dumneḍeu (…) / 6. *Si* ḍisse Dumneḍeu (…)" (p. 3);

- parigmenonul: „şi *suffló* în faç'a lui *sufflare* de viaţă" (p. 4); „veţi *serbà serbatóre* Domnului" (p. 71) etc.;

- metonimia: „într'o singură *carne*" (p. 5), „ori que *carne* (individ)" (p. 9); „dupŏ *corpu* (individe)" (p. 55) etc.;

- sinecdoca: „nu mai fu assemenea *locustá*" (p. 69), „ardicò *locust'a* şi o împinse în marea Roşie" (p. 69) etc.;

- anastrofa: „bune *fórte* (era)" (p. 4), „erà bellă *fórte*" (p. 15) etc.;

- eufemismul: „carnea *acrobystiei*" (p. 18, 41), *acrobystiaţi* (p. 217);

- personificarea: „[Sérpe] *intelligent*" ş.a.

II.2. Simbolistica numerelor:

- 3 („numer august"[25]) este simbolul Trinităţii: Dumnezeu/Elo(h)im (Autoritatea), Spiritul (Activul) şi Materia (Pasivul);

- 6 reprezintă două trinităţi;

- 7 are cele mai multe apariţii în textul biblic („numĕr bun, numĕr augustu, numĕr sacru şi sînt"[26]; „numer complect", „numer solemnel şi harmonicu"[27]) – simbol al perfecţiunii, al Binelui, al Armoniei; expresia „de *şépte* ḍeci de ori quàte *şépte*";

[23] Idem, *Gramatică românească*, p. 223.
[24] *Ibidem*, p. 385.
[25] *Idem*, *Biblicele*..., p. 13.
[26] *Ibidem*, p. 8.

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

- 10 (7 + 3) reprezintă numărul patriarhilor (de la Adam pînă la Noe);
- 12 (luni, semenţii, „sonuri”[28] ş.a.) reprezintă patru trinităţi – simbol al universului;
- 40 (diluviul dură patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi);
- numerele prime (3, 5, 7, 9, 11 ş.cl.) aparţin lui Moise;
- numerele cu soţ (2, 4, 6 ş.cl.) sînt „numeri fatali”[29] pentru antici, asemenea celor care conţin cifra 6, o dată (600) sau de mai multe ori (66, 666).

II.3. *Gravurile* (31) personalizează traducerea biblică a lui Heliade. Acestea sînt însoţite de triada: numele creatorului original, titlul scenei biblice, numele gravorului (de pildă, Raphael – Adam si Eva – Ed. Frère (p. 5)[30].

II.4. *Aspectul estetic, îngrijit al tipăriturii*.

3. Concluzii

Biblia, prin traducerea sa, devine „un element al culturii perene ce individualizează o naţiune şi spiritualitatea acesteia, o profilează în universul literelor şi al culturii teologice”[31].

Eugen Munteanu apreciază că *Biblia sacră* a lui Heliade aparţine „versiunilor biblice inovatoare”, afirmînd că „Transpunerea pentru prima dată într-o limbă istorică dată a textelor *Sfintei Scripturi* implică restricţii importante, datorită caracterului lor sacru, revelat, de fundament al credinţei creştine. Sursă primară a reprezentărilor religioase ale individului credincios, a ritualului liturgic creştin, a dogmelor şi discursului teologic, *Biblia* a reclamat întotdeauna, în orice epocă şi în orice spaţiu cultural, un tip de abordare şi de traducere special, cu limitări şi implicaţii culturale, confesionale sau politic ecleziale, dar şi lingvistice majore”[32].

Dincolo de conţinutul religios, *Biblia Sacra* este rezultatul unei experienţe individuale care ilustrează o etapă importantă în evoluţia limbii române literare.

Bibliografie

I. Heliade R., *Biblia Sacra que coprinde Vechiul si Nuoul Testament tradusa din hellenesce dupŏ a quellor septedeci*, Paris, Typographia lui Preve si Comp., 1858

Idem, *Biblicele sau notitii historice philosophice, religiose si politice assupra Bibliei*, Paris, Typographia lui Preve si Comp., 1858

Idem, *Gramatică românească* (1828), Ediţie şi studiu de Valeria Guţu Romalo, Bucureşti, Editura Eminescu, 1980

---

[27] *Ibidem*, p. 12-13.

[28] *Ibidem*, p. 13.

[29] *Ibidem*, p. 17.

[30] Mircea Remus Birtz a inventariat gravurile (în *Consideraţii asupra unor traduceri biblice româneşti din sec. XIX-XX*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2013, p. 42).

[31] Nicolae Bocşan, Gabriel-Viorel Gîrdan, *Andrei Şaguna şi tipărirea Bibliei*, în „Tabor”, nr. 11, februarie 2009 (http://www.tabor-revista.ro/in_ro.php?module=content_full&id=10167, 27.04.2015).

[32] Eugen Munteanu, *Lexicalizarea în limba română a conceptelor de origine biblică*, în „Tabor”, nr. 1, aprilie 2009 (http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12457, 27.04.2015).

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)

Idem, *Scrieri lingvistice*, Ediţie, studiu introductiv, note şi bibliografie de Ion Popescu-Sireteanu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973
*** *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012
*** *Limba română. Origini şi dezvoltare*, Studiu, antologie de texte româneşti vechi, explicaţii, glosar şi bibliografie de Maria Cvasnîi Cătănescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996
*** Şaguna, Andrei, *Corespondenţa* I/2, Studiu introductiv şi note de: Nicolae Bocşan, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Bogdan Ivanov, Vasa Lupulovici, Ioan Herbil, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007
Birtz, Mircea Remus, *Consideraţii asupra unor traduceri biblice româneşti din sec. XIX-XX*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2013
Bocşan, Nicolae, Gârdan, Gabriel-Viorel, *Andrei Şaguna şi tipărirea Bibliei*, în „Tabor", nr. 11, februarie 2009
(http://www.tabor-revista.ro/in_ro.php?module=content_full&id=10167)
Chivu, Gh., *Scrisul religios, componentă definitorie a culturii vechi româneşti*, în „Dacoromania", serie nouă, XVII, nr. 1, Cluj-Napoca, 2012, p. 54-67
(http://www.dacoromania.inst-puscariu.ro/articole/2012_1_4.pdf)
Eminescu, Mihai, *Între Scylla şi Charybda*, Litera, 2010 (carte electronică: https://books.google.ro/books?id=QFkpAgAAQBAJ&pg=PT71&lpg=PT71&dq="un+product+bastard"&source=bl&ots=pJbxRoij9_&sig=yrVngWFn4wEvzk7wzhFzQpOlQF4&hl=ro&sa=X&ei=HEo1Ve39FpKtaZzJgegH&ved=0CB8Q6AEwAA#v=onepage&q=%22un%20product%20bastard%22&f=false)
Moceanu, Ovidiu, *Teologie şi filologie. Andrei Şaguna vs. Ion Heliade Rădulescu*, [Piteşti], Editura Paralela 45, 2003
Moldoveanu, Gheorghe C., *Ortografia limbii române. Privire istorică*, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare", 2000
Munteanu, Eugen, *Lexicalizarea în limba română a conceptelor de origine biblică*, în „Tabor", nr. 1, aprilie 2009 (http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12457)
Popovici, D., *Studii literare*, vol. III. *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*, Ediţie îngrijită şi note de I. Em. Petrescu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977
Senatore, Adriana, *Ion Heliade Rădulescu. Azione culturale. Creazione artistica. Ricerca linguistica*, Bari, Cacucci Editore, 2011

BDD-A19555 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:53:43 UTC)